

«Ιησούς και Απολλώνιος ο Τυανεύς» - Απάντηση σε άρθρο του κου Δ. Τσινικόπουλου (Μέρος Α')

Ερευνώντας στο διαδίκτυο σχετικά με την προσωπικότητα του Απολλωνίου Τυανέα, βρήκα ένα άρθρο του κου Δ. Τσινικόπουλου, στο οποίο επιχειρείται σύγκριση ανάμεσα στον Απολλώνιο και τον Ιησού. Αυτό μου κίνησε το ενδιαφέρον και θέλησα να διαβάσω για να εξακριβώσω ποια είναι η επιχειρηματολογία υπέρ του Ιησού και ποια κατά του Απολλωνίου. Διαπίστωσα όμως ότι ο αρθρογράφος στηρίζεται σε ανακρίβειες και λάθη, με αποτέλεσμα να καταλήγει σε λανθασμένα και άδικα συμπεράσματα, κατά τη γνώμη μου. Αρχικά, σκόπευα να συντάξω ένα μόνο απαντητικό άρθρο, σχολιάζοντας τα βασικότερα σημεία. Επειδή όμως τα επιμέρους θιγόμενα θέματα ήταν αρκετά, ο χώρος που αρχικά υπολόγιζα, βγήκε μεγαλύτερος. Όταν ολοκλήρωσα την εργασία μου, διαπίστωσα ότι το άρθρο θα ήταν ένα πολύ μεγάλο κείμενο, που δεν ήθελα. Όμως, όσο συνοπτικά και συμπυκνμένα και να γράψει κανείς, τα στοιχεία είναι πάμπολλα. Παρόλα αυτά δεν παρατέθηκαν όλα, ωστόσο, τα στοιχεία που δίδονται είναι αρκετά ώστε να αναιρέσουν όλη την επιχειρηματολογία του κρινόμενου άρθρου, κατά τη γνώμη μου. Ήθελα να δώσω στον αναγνώστη όλα εκείνα τα απαραίτητα στοιχεία, προκειμένου να μπορεί να έχει ευρύτερη εικόνα και να κρίνει δικαιότερα. Για αυτόν τον λόγο αποφάσισα τελικά να χωρίσω το άρθρο σε τρία μέρη. Ακολουθώντας τη σειρά των επιμέρους θεμάτων, όπως την θέτει ο κος Τσινικόπουλος στο δικό του άρθρο, καταχώρησα και εγώ τις απαντήσεις μου στα τρία μέρη του δικού μου, με τον ακόλουθο τρόπο.

Στο πρώτο μέρος, ασχολούμαι με την εξέταση της εγκυρότητας των πηγών, απαντώ στο ερώτημα εάν ο βίος του Απολλωνίου είναι αντιγραφή από χριστιανικό υλικό (κάτι που θα φανεί ακόμα περισσότερο όταν θα γίνει η σύγκριση Απολλωνίου- Ιησού), και σχολιάζω τις προβαλλόμενες θέσεις ορισμένων ερευνητών και καθηγητών που είναι υπέρ του μυθιστορηματικού χαρακτήρα του βίου του Απολλωνίου, τους οποίους επικαλείται ο αρθρογράφος.

Το υπόλοιπο του άρθρου έχει να κάνει με την σύγκριση ανάμεσα στον Ιησού και

τον Απολλώνιο. Έτσι λοιπόν, στο δεύτερο μέρος ασχολούμαι με το θέμα της ιστορικότητας, του τρόπου ζωής, την διδασκαλία, τα θαύματα και τις προγνώσεις, πάντα ακολουθώντας τα γραφόμενα του κου Τσινικοπούλου.

Στο τρίτο μέρος, ασχολούμαι με το αν ο Φιλόστρατος αντέγραψε την ανάσταση και την ανάληψη του Απολλωνίου από τα ευαγγέλια. Επίσης, με τη σύγκριση των διδασκαλιών και του τρόπου που μεταφέρονται, και για το αν υπερτερεί ο Ιησούς λόγω της αυτό- θυσιαστικής προσφοράς του στην ανθρωπότητα, όπως υποστηρίζει ο κ. Τσινικόπουλος. Τέλος, δίδεται απάντηση στο αν έχει πλαστογραφηθεί η Κ. Διαθήκη. Μέσα στις παραθέσεις, είναι τα λόγια του κου Τσινικόπουλου. Η δε έντονη γραφή, είναι δική μου.

Θεώρησα όλο αυτό το εγχείρημα ως μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία ώστε να ξεκαθαριστούν πολλά πράγματα. Φυσικά, ο κος Τσινικόπουλος ενημερώθηκε δια ηλεκτρονικής αλληλογραφίας και είναι ευπρόσδεκτος -εάν το επιθυμεί- για έναν γόνιμο διάλογο.

Να υπογραμμίσω, προς αποφυγή παρεξηγήσεων, ότι στα άρθρα καταθέτω τις προσωπικές μου απόψεις, πάντοτε με την αντίστοιχη τεκμηρίωση .

Η εξέταση της εγκυρότητας των πηγών

Το πρώτο πράγμα που επιχειρείται, είναι η διάκριση των πηγών σε «έγκυρες» και σε μη. Ποιές οι μεν και ποιές οι δε, κατά τον αρθρογράφο; Αφενός «έγκυρες» είναι οι σύγχρονοι ερευνητές, αφετέρου οι αναξιόπιστες αφορούν όσα λέγονται από «κάποιον που ανήκει στους νεοπαγανιστικούς ή εσωτεριστικούς κύκλους» (όπως γράφει ο συγκεκριμένος αρθρογράφος). Όμως, ο ερευνητής (όποιος και αν είναι αυτός), δεν μπορεί να είναι ανώτερος από την ίδια την πηγή. Θα πρέπει όσα θα γράψει και θα υποστηρίξει, να στηρίζονται σε πηγές, και μάλιστα πρωτογενείς. Επίσης, δεν θα έπρεπε να κρίνονται τα πράγματα με βάση τις προσωπικές προκαταλήψεις και «πιστεύω», αλλά αντικειμενικά. Μόνο στην περίπτωση που υπάρχει διαφωνία μεταξύ των πηγών αυτών, τότε και μόνο μπορεί ο ερευνητής να απορρίψει ή να δεχτεί , αφού λάβει υπόψη του διάφορα άλλα στοιχεία.

Για παράδειγμα, υπάρχει η πολυθρύλητη «Φλαβιανή» μαρτυρία για την ιστορικότητα του Ιησού. Αυτή βρίσκεται στην Εκκλησιαστική Ιστορία του Ευσεβίου Καισαρείας και υποτίθεται ότι είναι παράθεση από τον Ιώσηπο, τον Ιουδαίο ιστορικό. Όμως, δεν είναι αυθεντική, αλλά χαλκευμένη. Αφενός η γλώσσα είναι χριστιανική, αφετέρου φαίνεται από το «Κατά Κέλσου» του Ωριγένους, ότι ο

Ιώσηπος ποτέ δεν ασπάστηκε την άποψη ότι ο Ιησούς είναι ο Χριστός ή ότι εκπλήρωσε τις προφητείες της Παλαιάς Διαθήκης. Λέει το απόσπασμα: «γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς, σοφὸς ἀνὴρ, εἶ γε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητὴς, διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῆ τάληθῆ δεχομένων, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν Ἰουδαίων, πολλοὺς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν, καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἱ τὸ πρῶτον ἀγαπήσαντες· ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτά τε καὶ ἄλλα μυρία περὶ αὐτοῦ θαυμάσια εἰρηκότων. εἰς ἔτι τε νῦν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῶλον». Ποτέ ένας Ιουδαίος δεν θα έλεγε ότι ο Ιησούς αναστήθηκε. Πολύ περισσότερο ότι είναι ο «Χριστός» και ότι για αυτόν μίλησαν οι προφήτες! Και επειδή οι μελετητές γνωρίζουν τις πλαστογραφίες του Ευσεβίου αλλά και τις αντιφάσεις σε όλο το έργο του, έχουν απορρίψει την παραπάνω μαρτυρία ως τεκμήριο της ιστορικότητας του Ιησού. Ο Ωριγένης, αν πράγματι υπήρχε στην εποχή του (3ος αιώνας) η μαρτυρία αυτή, δεν θα έγραφε κατηγορηματικά: «Ἐν γὰρ τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας ὁ Ἰώσηπος μαρτυρεῖ τῷ Ἰωάννῃ ὡς βαπτιστῆ γεγεννημένῳ καὶ καθάρσιον τοῖς βαπτισαμένοις ἐπαγγελῶ μένῳ. Ὁ δ' αὐτός, καίτοι γε ἀπιστῶν τῷ Ἰησοῦ ὡς Χριστῷ, ζητῶν τὴν αἰτίαν τῆς τῶν Ἱεροσολύμων πτώσεως καὶ τῆς τοῦ ναοῦ καθαιρέσεως [..]». Εφόσον τα χειρόγραφα του κειμένου του Ιώσηπου χρονολογούνται αιώνες μετά το πρωτότυπο (συγκεκριμένα, ο Αμβροσιανός κώδικας τον 11ο αιώνα, ο Βατικανός τον 14ο, και ο Μαρκιανός τον 15ο), ενώ ο Ωριγένης δεν το γνωρίζει και για πρώτη φορά το βρίσκουμε στον Ευσέβιο, έπεται ότι η πλαστογραφία έγινε από αυτόν.

Δηλαδή, με βάση τα στοιχεία και τα δεδομένα απορρίπτεται από τους ειδικούς η «Φλαβιανή» μαρτυρία, και όχι με βάση τις πεποιθήσεις τους. Όμως, όπως θα δούμε και παρακάτω, απορρίπτεται η ιστορικότητα του βίου του Απολλωνίου όπως έχει καταγραφεί, ακριβώς εξαιτίας πεποιθήσεων και όχι αποδεικτικών στοιχείων. Τώρα, αν ο ερευνητής θέλει να αγνοεί και να μην λαμβάνει υπόψη του όλα αυτά, τότε μοιραία αποδυναμώνεται η επιχειρηματολογία του σε επίπεδο απλής άποψης και ισχυρισμού.

Η θέση ορισμένων μη χριστιανών που αναφέρει ο κος Τσινικόπουλος ότι «οι χριστιανοί παραχάραξαν την ιστορία και δημιούργησαν τον Χριστό γύρω στον 4ο αι. μ.Χ., και μάλιστα στη Σύνοδο της Νίκαιας το 325 μ.Χ., με βάση και πρότυπο τη ζωή του Απολλώνιου του Τυανέα!» (όπως αναφέρεται στο άρθρο), προσωπικά δεν

με βρίσκει σύμφωνο. Όπως έχει καταδειχθεί στο άρθρο «Η κατασκευή του χριστιανικού θεού, κατά τις δύο πρώτες οικουμενικές συνόδους», κατά τους πρώτους αιώνες του Χριστιανισμού, υπήρχε σύγχυση μεγάλη όσον αφορά την μεταξύ των σχέση των προσώπων της «Τριάδος», αλλά και περί της φύσεως του Υιού και του «Αγίου» Πνεύματος. Στον βίο του Απολλωνίου δεν υπάρχουν αυτά. Οι χριστιανοί είχαν προβεί σε αντιγραφές, με υλικό που είχαν ήδη στην διάθεσή τους· την ελληνική μυθολογία. Άλλωστε οι σημειώσεις του Δάμιδος («Εκφατνίσματα») δεν ήταν ευρέως διαδεδομένες, αν υπολογίσουμε την συγγραφή των ευαγγελίων κατά τη συντηρητική χρονολόγηση. Αν δεχτούμε την πιο νεωτεριστική για μετά το 100 κ.ε., ακόμα και τότε οι σημειώσεις αυτές κυκλοφορούσαν σε πολύ στενό κύκλο ανθρώπων.

Οι ομοιότητες είναι τόσο μεγάλες, που οδηγούν τον χριστιανό Ιουστίνο σε τρεις διαφορετικές και αντιφατικές -μεταξύ τους- εκδοχές, για να εξηγηθούν. Στον ισχυρισμό ότι αυτές οφείλονται στον λεγόμενο «σπερματικό λόγο» (Β΄ Απολογία, 10.1-8). Δηλαδή, στην αποκάλυψη του Θεού των Χριστιανών προς τον εθνικό κόσμο με μορφή σπερμάτων αληθείας, προκειμένου να ετοιμαστεί ο δρόμος για την αποδοχή του Ιησού. Αλλού, ο Ιουστίνος αποδίδει τις ομοιότητες στο ότι ο διάβολος προσπάθησε να παραπλανήσει τα έθνη για να μην πιστέψουν στον Χριστό! (Α΄ Απολογία, 54.1-10, Διάλογος προς Τρύφωνα, 69.1-4). Αλλού, ότι οι Έλληνες έλαβαν τους λόγους τους από τον Μωυσή και τους προφήτες (Α΄ Απολογία, 44.8-11). Λίγο αργότερα, αυτές οι θέσεις, επειδή έφερναν σε πολύ δύσκολη θέση τους εκπροσώπους της χριστιανικής εκκλησίας, εγκαταλείφθηκαν με την θεολογία της «ανακεφαλαιώσεως», που θεμελίωσε ο Ειρηναίος της Λυών και που ταιριάζει καλύτερα σε αυτό που εκφράζουν οι Γραφές. Πέρα από την ανεπιτυχή προσπάθεια δικαιολόγησης εκ μέρους του Ιουστίνου (που σήμερα έχουν απορριφθεί και οι τρεις), το ασφαλές συμπέρασμα είναι ένα· το γεγονός των ομοιοτήτων του υποτιθέμενου βίου του Ιησού με πρόσωπα της μυθολογίας. Επομένως, δεν χρειάστηκε οι χριστιανοί να προστρέξουν στον βίο του Απολλωνίου, γιατί είχαν ήδη λάβει από την μυθολογία!

Έτσι, με μια κολοσσιαία απάτη, έκαναν τον κόσμο να πιστέψει ότι ο Ιησούς και η χριστιανική εκκλησία είχαν ξεκινήσει τον 1ο αι. μ.Χ., ενώ ξεκίνησαν τον 4ο, και η επιτυχία του χριστιανικού ιερατείου ήταν να κρατήσει στο μαύρο σκοτάδι όλες τις αποδείξεις σχετικά με τον βίο και τη διδασκαλία του Απολλώνιου. Έτσι τουλάχιστον ισχυρίζεται ο R.W. Bernard στο βιβλίο του Απολλώνιος ο Ναζωραίος και τον ακολουθούν κατά πόδας πολλοί σύγχρονοι νεοπαγανιστές

και εσωτεριστές, επαναφέροντας στο προσκήνιο τα επιχειρήματα του χριστιανομάχου Ιεροκλή, επάρχου της Βιθυνίας του 4ου αι., που με το έργο του Ο Φιλαλήθης, υπήρξε, πρώτος που έκανε τέτοιους συσχετισμούς, και βρήκε τάχα αναλογίες μεταξύ Ιησού και Απολλώνιου και ότι ο τελευταίος υπήρξε ανώτερος του πρώτου.

Το ότι παίχτηκε απάτη κολοσσιαίων διαστάσεων, διαπιστώνεται από την μελέτη της ιστορίας τόσο της επικράτησης των δογμάτων στις λεγόμενες «οικουμενικές συνόδους», όσο και της ίδιας της χριστιανικής εκκλησίας, αλλά και των κειμένων του Νάγκ Χαμαντί και του Κουμράν, που επί αιώνες αγνοούνταν. Η ίδια η μελέτη των κειμένων αυτών, κάνει τους αμερόληπτους καθηγητές, όπως την Ιλέην Πέιτζελς, να γράψει μεταξύ των άλλων: «Αυτό που αποκαλούμε Χριστιανισμό -και ό,τι αναγνωρίζουμε ως χριστιανική παράδοση- στην πραγματικότητα **αντιπροσωπεύει μόνο μια μικρή συλλογή συγκεκριμένων πηγών, επιλεγμένων ανάμεσα από δεκάδες άλλες**» («Τα Γνωστικά Ευαγγέλια», σ. 43). Η επιλογή ορισμένων πηγών από δεκάδες άλλες, δεν αποτελεί απάτη; Η ίδια η καθηγήτρια δηλώνει πιστή Χριστιανή Καθολική.

Ο Βασίλειος Στεφανίδης που ήταν αρχιμανδρίτης και καθηγητής στο πανεπιστήμιο Αθηνών, στην «Εκκλησιαστική» ιστορία, γράφει ότι «Ο Αυτοκράτωρ συνεκάλει τας οικουμενικάς συνόδους, διηύθυνεν αυτάς προσωπικώς ή δι' αντιπροσώπων, τας συνοδικάς αποφάσεις καθίστα νόμους του κράτους **και εκ των αντιμαχομένων δογματικών διδασκαλιών αυτός ενίοτε ώριζε, τις θα επεκράτει**. Ούτως ο Κωνσταντίνος και ο Ουάλης επέβαλον τον αρειανισμόν, ο Μέγας Θεοδόσιος την ορθοδοξίαν, ο Βασιλίσκος τον μονοφυσιτισμόν, ο Ζήνων παραμέρισε την Δ' οικουμενικήν σύνοδον, ο Ιουστινιανός δια δογματικών διαταγμάτων ώρισε την πίστιν των υπηκόων αυτού και, τέλος, επέβαλε τον μονοφυσιτισμόν, ο Ηράκλειος επέβαλε τον μονοθελητισμόν και ο Λέων ο Ίσαυρος την εικονομαχίαν» (σ. 149).

Σκανδαλωδώς, δεν σώζονται τα πρακτικά της πρώτης «οικουμενικής» για να ξέρουμε ακριβώς τι έγινε. Αυτά που σώζονται είναι μόνο οι αποφάσεις-κανόνες. Αλλά ξέρουμε από τους ίδιους τους ιστορικούς της εκκλησίας (δηλαδή, από πρωτογενείς πηγές), ότι ακόμα και μετά την καταδίκη του Αρειανισμού, πολλοί επίσκοποι την αρειανική πίστη αναγνώριζαν ως την πίστη που παραδόθηκε από τους αποστόλους. «[...] ούτοι συν τοις άλλοις ομόφροσι κατά ταυτόν γενόμενοι χρήναι τας εκκλησίας έλεγον εις μιαν συναγαγείν συμφωνίαν. Ου γαρ μόνον αυτάς οι ταναντία φρονούντες επολιόρκουν, αλλά και αυταί προς εαυτάς εστασίαζον.

Και γαρ εν Αντιοχεία διχή το υγιαίνον σώμα της εκκλησίας διήρητο» (Εκκλ. Ιστορία Θεοδώρητου Κύρου, 3,180). Και, «*Ημείς ούτε ακόλουθοι Αρείου γεγονάμεν· πως γαρ επίσκοποι όντες ακολουθήσομεν πρεσβυτέρω; Ούτε άλλην τινά πίστιν παρά την εξ αρχής εκτεθείσα εδεξάμεθα. Αλλά και ημείς εξετασταί και δοκιμασταί της πίστεως αυτού γενόμενοι, μάλλον αυτόν προσηκάμεθα ήπερ ηκολουθήσαμεν*» (Εκκλ. Ιστορία Σωκράτους, 2,10).

Αυτά δεν δείχνουν απάτη; Ο Στεφανίδης αναφέρεται στα γεγονότα τα προ της Δ΄ «οικουμενικής συνόδου», χαρακτηρίζοντάς τα ως «**έκτροπα**». Διαμάχες Ορθόδοξων, μονοφυσιτών, νεστοριανών. Όλοι διεκδικούσαν για τον εαυτό τους την αλήθεια και την ορθή ερμηνεία των Γραφών. Ένα συνονθύλευμα δοξασιών που υπήρχαν στο σώμα της Εκκλησίας, που για φορείς τους είχαν μεγαλόσχημους ιερωμένους και αποδέκτες τον απλό λαό. Αναφέρεται σε καύσεις μοναστηριών και εκκλησιών, σε φόνους νεστοριανών επισκόπων από τους μονοφυσίτες. Για οπλισμένους μοναχούς με φτυάρια και αξίνες, για ταραχές και άσκηση τρομοκρατίας, για χειροδύναμους ναύτες στο πλευρό επισκόπων. Για πράξεις βίας, και για θρόνους που υπερίσχυσαν έναντι άλλων, πάντα με την αυτοκρατορική αρωγή. «*Τα έκτροπα δεν αναφέρονται υπό των περισωθέντων πρακτικών της συνόδου, αλλ' είναι γνωστά εκ μαρτυριών, γενομένων εν τη Δ΄ οικουμενική συνόδω (Mansi, 6, 828) [...] Ο αυτοκράτωρ Θεοδόσιος ο Β΄ εκύρωσε τας αποφάσεις, αλλ' ο Ρώμης Λέων απέρριψε την σύνοδον, αποκαλέσας αυτήν ληστρικήν. Εντός του επομένου έτους απέθανεν ο αυτοκράτωρ, πεσών εκ του ίππου. Την εξουσίαν ανέλαβεν η αδελφή αυτού Πουλχερία, διατάξασα την θανάτωσιν του πρωθυπουργού Χρυσάφιου, υποστηρικτού του μονοφυσιτισμού*» (ο. π σ. 223).

Οι πολιτικές σκοπιμότητες σε συνέργεια πάντα με τους εκκλησιαστικούς ταγούς «έπαιρναν και έδιναν», σύμφωνα και με τον βυζαντινολόγο Βασίλιεφ, αλλά και τον Οστρογκόρσκυ. «*Ωστόσο το Βυζάντιο δεν το χαρακτηρίζει η διαμάχη μεταξύ του imperium και του sacerdotium, αλλά **ο στενός και βαθύς σύνδεσμος μεταξύ κράτους και Εκκλησίας**, δηλαδή η ουσιαστική αλληλεξάρτηση του ορθόδοξου κράτους και της ορθόδοξης Εκκλησίας μέσα σε ένα ενιαίο κρατικό- εκκλησιαστικό οργανισμό. [...] η σύμπραξη αυτή παρασύρει αναπόδραστα την Εκκλησία κάτω από την άμεση κηδεμονία του παντοδύναμου αυτοκράτορα. Έτσι η υπεροχή της αυτοκρατορικής εξουσίας σε σχέση με την εκκλησιαστική θα καταστεί η χαρακτηριστική και κανονική πια σχέση για όλες τις εποχές του Βυζαντίου. Ο αυτοκράτορας δεν είναι μόνο ο ανώτατος διοικητής στρατού, ο ανώτατος*

δικαστής και ο νομοθέτης, είναι ακόμη ο προστάτης της Εκκλησίας και της ορθής πίστεως. Είναι ο εκλεκτός του Θεού, και γι' αυτό όχι μόνο ο αυθέντης και δεσπότης, αλλά και η ζωντανή εικόνα του χριστιανικού κράτους που του εμπιστεύθηκε ο Θεός» («Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους», σελ. 88- 89).

Αλλά και ο Βλάσιος Φειδάς γράφει: «Η οριστική επικράτηση του Χριστιανισμού στον ελληνορωμαϊκό κόσμο κατά τον Δ' αιώνα **υπήρξε αναμφιβόλως η άμεση συνέπεια της μεταβολής της επίσημης θρησκευτικής πολιτικής της αυτοκρατορίας**. Η σταδιακή εξέλιξη της μεταβολής αυτής από την αρχή της θρησκευτικής ελευθερίας (313) μέχρι την αναγνώριση του Χριστιανισμού ως της μόνης επίσημης και προστατευόμενης θρησκείας της αυτοκρατορίας (380) υπήρξε καθοριστική για την ένταξη ολοκλήρου του ελληνορωμαϊκού κόσμου στο σώμα της Εκκλησίας» (Εκκλησιαστική Ιστορία, Α' τόμος, σελ. 356).

Όπως είχε διαπιστώσει ο Ιουλιανός, «των Γαλιλαίων η σκευωρία πλάσμα εστίν υπό κακουργίας συντεθέν» («Κατά Γαλιλαίων» Α', 39α).

Για τον Ιεροκλή (όχι τον γνωστό νεοπλατωνικό φιλόσοφο που υπομνημάτισε τα «Χρυσά έπη του Πυθαγόρα»), δεν είμαστε σε θέση να ξέρουμε τι ακριβώς έγραψε στον «Φιλαλήθη», αφού έχουμε από αυτό μόνο αποσπάσματα που βρίσκονται στο «Κατά Ιεροκλέους». Αλλά ακόμα και από αυτά (σε σύγκριση με τις απαντήσεις του Ευσεβίου), βγαίνει το εξής συμπέρασμα για το γραπτό του Ευσεβίου: «**Η μορφή του κειμένου είναι ωραία, αλλά η φιλοσοφική του επιχειρηματολογία αδύνατη και ασυνεπής**» (Στ. Παπαδόπουλος, Πατρολογία, τ. Β' σ. 128).

*Το πρώτο πράγμα που έχει να κάνει ένας ερευνητής, είναι να εξετάσει εάν υπήρξε πράγματι ο Απολλώνιος, ποιές πηγές διαθέτουμε για τη ζωή του και τη δράση του και κατά πόσον είναι αξιόπιστες. Αν κάνει λοιπόν τον κόπο και ανατρέξει στα εγκυρότερα ιστορικά έργα, τις μονογραφίες και σε σχετικά λήμματα στις μεγάλες εγκυκλοπαίδειες, θα πληροφορηθεί έκπληκτος ότι **η μοναδική πηγή που διαθέτουμε** για να μάθουμε για τον Απολλώνιο, είναι ο νεοπλατωνικός ρήτορας Φλάβιος Φιλόστρατος, ο οποίος στις αρχές του 3ου αι. μ.Χ. έγραψε **κατ' εντολήν της Ιουλίας Δόμνας**, συζύγου του Αυτοκράτορα Σεπτίμιου Σεβήρου, το έργο του «Τα εις τον Τυανέα Απολλώνιον» σε οκτώ βιβλία.*

Είναι παραπλανητικός ο ισχυρισμός ότι για τον Απολλώνιο διαθέτουμε μόνο μια πηγή. Διότι το ότι ο Φιλόστρατος στηρίζεται σε χαμένες (για μας) πηγές, δεν

σημαίνει ότι δεν μας τις μεταφέρει. Και αυτό ακριβώς κάνει, όπως ο ίδιος μας το εξηγεί! Ο ίδιος **αντιγράφει** από τις πρωτογενείς πηγές. Μέσω του Φιλοστράτου, έχουμε πρόσβαση σε αυτές. Ο Φιλόστρατος έχει την ειλικρίνεια να καταδείξει τις πηγές του. Μάλιστα, σε ένα σημείο, αναφέρει το όνομα του βιβλίου του Δάμιδος, που λέγονταν «Εκφατνίσματα («Τα ες τον Τυανέα», Α, XIX).

Όποιος λοιπόν ισχυρίζεται ότι η μοναδική πηγή είναι ο Φιλόστρατος, υπονοώντας ότι εξαιτίας της χρονικής αποστάσεώς του με τα περιγραφόμενα, τίθεται σε αμφισβήτηση η συγγραφή, τότε είτε δεν έχει διαβάσει τον Φιλόστρατο, είτε δεν πρόσεξε τι γράφει, είτε το κάνει εσκεμμένα. Διότι ο συγγραφέας του βίου είναι ξεκάθαρος για το τι του δόθηκε εντολή να κάνει και έκανε: *«Μετέχοντι δε μοι του περί αυτήν κύκλου- και γαρ τους ρητορικούς πάντας λόγους επήνει και ησπάζετο- **μεταγράψαι** τε προσέταξε τας διατριβάς ταύτας και της απαγγελίας αυτών επιμεληθήναι, τω γαρ Νινίω σαφώς μεν, ου μην δεξιώς γε απηγγέλλετο»* («Τα ες τον Τυανέα Απολλώνιον» Α΄, III). Η Ιουλία Δόμνα είχε δημιουργήσει γύρω της έναν κύκλο ανθρώπων που ενδιαφέρονταν για τα γράμματα και την φιλοσοφία, μέσα στον οποίο ανήκε και ο Φιλόστρατος. Εκείνη τον πρόσταξε να μεταγράψει, δηλαδή να αντιγράψει τις διατριβές του Δάμιδος, επειδή αυτός έγραψε με σαφήνεια, αλλά όχι με λογοτεχνική δεξιότητα. Συνεπώς, η κύρια πηγή του Φιλοστράτου είναι ο ακόλουθος του Τυανέως, ο Δάμις. Ο Δάμις όμως μόνο από ένα σημείο και ύστερα γνωρίστηκε με τον Απολλώνιο. Για τα όσα προηγήθηκαν, ο Φιλόστρατος στηρίχθηκε στα γραπτά του Μάξιμου του Αιγιέως (και αυτός επίσης σύγχρονος του Τυανέα όπως και ο Δάμις), όπως λέει αμέσως παρακάτω. Σε αυτά τα κείμενα στηρίχθηκε ο Φιλόστρατος για να γράψει για τα εφηβικά χρόνια του Απολλωνίου. Συγκεκριμένα, για όσα αναφέρει από τα δεκατέσσερα μέχρι τα είκοσι χρόνια του Τυανέως. Αλλά και σε επιστολές, είτε του Απολλωνίου, είτε επιστολές που έγραψαν στον Απολλώνιο (όπως των Λακεδαιμονίων στον Απολλώνιο), και επιστολές που ανταλλάσσονται μεταξύ άλλων με θέμα τον Απολλώνιο τον Τυανέα (όπως του Κλαύδιου στη βουλή των Τυανέων). Γιατί και πάλι είναι σαφές, ότι πήγε ο ίδιος στις βασικότερες πόλεις και ιερά από όπου πέρασε ο Απολλώνιος, για να συλλέξει πληροφορίες, για όσα δεν μπορούσε να βρει στον Δάμι. Και στις πόλεις μεν ερεύνησε για τις προφορικές παραδόσεις, στα δε ιερά ερεύνησε στα καταγεγραμμένα υπό των ιερέων αρχεία. Ο Φιλόστρατος πρόσφερε τεράστιο έργο και μόνο από αυτό αν κριθεί.

Από το λεξικό Σούδα, μαθαίνουμε ότι ο Απολλώνιος έγραψε βιβλία που σήμερα δυστυχώς δεν μας σώζονται. *«[...] συνέταξε δε τσαύτα, τελετάς ή περί θυσιών,*

διαθήκην, χρησμούς, επιστολάς, Πυθαγόρου βίον». Φυσικά, οι συντάκτες του μεσαιωνικού αυτού λεξικού, δεν τα βγάζουν αυτά από το κεφάλι τους. Για παράδειγμα, ο Ευσέβιος παραθέτει στην «Ευαγγελική προπαρασκευή» απόσπασμα από το έργο «Περί θυσιών» («[...] εν τω περί θυσιών ο παρά τοις πολλοίς αδόμενος αυτός εκείνος ο Τυανεύς Απολλώνιος τάδε γράφειν λέγεται...»).

Στο πρώτο ερώτημα που τίθεται, αν όντως υπήρξε Απολλώνιος ο Τυανεύς, ή είναι ένα μυθιστορηματικό δημιούργημα του συγγραφέα Φιλόστρατου, δια του οποίου προβάλλει ο ίδιος τις θέσεις του και τη φιλοσοφία του, πολλοί έγκυροι ερευνητές θα απαντούσαν καταφατικά στη δεύτερη άποψη. **Ότι, δηλαδή ο Απολλώνιος, όπως περιγράφεται, υπήρξε περισσότερο αποκύημα της φαντασίας του συγγραφέα.**

Αν ήταν έτσι τα πράγματα, ο Φιλόστρατος δεν θα ξεκινούσε το έργο του με το να μας κάνει σαφές τον λόγο για τον οποίο μετάγραψε στοιχεία από το ημερολόγιο του Δάμιδος. Γενικότερα δεν θα μας εξηγούσε τον τρόπο με τον οποίο εργάστηκε. Αν ήταν φανταστικά και από το μυαλό του Φιλοστράτου, ο Φιλόστρατος θα μας ανέφερε τις απόρρητες συζητήσεις του Απολλωνίου με τον Ιάρχα. Δεν το κάνει όμως, διότι απλούστατα αυτές δεν καταγράφηκαν, εφόσον ο Δάμις ως ακόμα αμήτοχος, δεν επιτρέπονταν να παραβρίσκεται, να ακούει, και να καταγράφει. «Όμως ο Δάμις λέει ότι στις συζητήσεις για τα απόρρητα, στις οποίες προσπαθούσαν να συλλάβουν την έννοια της αστρονομίας ή της μαντείας και ασχολούνταν με το θέμα της εκ των προτέρων γνώσης, όταν άγγιζαν τα θέματα των θυσιών και των επικλήσεων, με τα οποία χαίρονται οι θεοί, ο Απολλώνιος συζητούσε μόνος με τον Ιάρχα και έγραψε με βάση αυτές τις συζητήσεις τέσσερα βιβλία περί αστρομαντείας που τα ανέφερε και ο Μοιραγένης» (ο. π. Βιβλίο Γ' ΧLI). Ο Μοιραγένης ήταν εχθρός του Απολλωνίου. Τα βιβλία αυτά, αν και δεν σώζονται σήμερα, μαρτυρούνται από τον Μοιραγένη, ο οποίος μνημονεύεται από τον Ωριγένη στο «Κατά Κέλσου». Αν ήταν φανταστικά και αυτά, τότε πως ένας εχθρός του Απολλωνίου (ο Μοιραγένης) βασίζει τις κατηγορίες εναντίον του στα βιβλία του Απολλωνίου; Και πως αυτό μνημονεύεται από τον χριστιανό Ωριγένη; Κανείς δεν αμφισβήτησε ποτέ τα γραφόμενα ως φανταστικά. Η κατηγορία ήταν μόνο ότι αυτά ήσαν αγυρτείες, γοητείες, και μαγείες. Κατηγορίες που υποστηρίχθηκαν από τον Μοιραγένη, τον Ευφράτη, και τους χριστιανούς συγγραφείς. Όμως και πάλι, ο Φιλόστρατος αναφέρεται σε αυτά, και δεν τα αποκρύπτει: «Ο Απολλώνιος είχε απόψεις ανάλογες με αυτούς και πλησίασε τη φιλοσοφία με τρόπο θεϊκότερο απ' ό τι ο Πυθαγόρας, αποδείχθηκε ανώτερος από

τους τυράννους και έζησε σε μια εποχή ούτε πολύ παλιά ούτε πολύ πρόσφατη. Οι άνθρωποι ωστόσο δεν τον γνωρίζουν ακόμη από την αληθινή σοφία του που την άσκησε με ορθότητα και τρόπο φιλοσοφικό. Άλλοι τον επαινούν γι' αυτό, άλλοι για κείνο. Άλλοι εξ αιτίας της συναναστροφής του με τους Βαβυλώνιους μάγους, τους Ινδούς Βραχμάνες και τους Γυμνούς Αιγυπτίους, τον θεωρούν μάγο και τον διαβάλλουν κατηγορώντας τον πως έγινε σοφός με δόλο. [...] Δεν μπορεί να κατηγορεί κανείς τον Απολλώνιο επειδή προαισθάνθηκε και προέβλεψε (κειμ. προγνώωναι) πολλά, διότι τότε θα έπρεπε να κατηγορηθεί και ο Σωκράτης για όσα γνώριζε εκ των προτέρων με τη βοήθεια του δαιμονίου του και ο Αναξαγόρας για όσα προέβλεπε. [...] Ενώ αυτά τα θεωρούν ως δείγματα της σοφίας του Αναξαγόρα, από τον Απολλώνιο προσπαθούν να αφαιρέσουν την ικανότητα πρόβλεψης με τη βοήθεια της σοφίας και λένε πως προέβλεπε με τη βοήθεια κάποιας μαγικής τέχνης» (ο. π. Α' II).

Αλλά και ο ίδιος ο Απολλώνιος γράφει στον εχθρό του τον Ευφράτη σχετικά: «Νομίζεις πως όσοι ασπάζονται τη φιλοσοφία του Πυθαγόρα πρέπει να ονομάζονται μάγοι. Το ίδιο λες για όσους ακολουθούν τα διδάγματα του Ορφέως. Εγώ νομίζω ότι και αυτοί που ακολουθούν τη φιλοσοφία του δείνα πρέπει να ονομάζονται μάγοι, αν πρόκειται να γίνουν θείοι και δίκαιοι». Σε άλλη επιστολή προς τον ίδιο: «Οι Πέρσες ονομάζουν μάγους τα θεϊκά όντα. Μάγος λοιπόν είναι όποιος τιμά τους θεούς ή όποιος έχει θεϊκή φύση, ενώ εσύ δεν είσαι μάγος αλλά άθεος» (Επιστολές ιστ και ιζ, αντίστοιχα). Στο δε βίο του, ο Φιλόστρατος δίνει πολλές πληροφορίες βασισμένες στον Δάμι, για το πώς από σύντροφοι του Απολλωνίου κατέληξαν συκοφάντες του.

Ακόμα, αν ο Δάμις ήταν κατασκεύασμα του Φιλοστράτου και όχι αυτόπτης και αυτήκοος μάρτυς, ο Φιλόστρατος ποτέ δεν θα έγραφε ότι ο Δάμις αγνοεί τις απόρρητες συνομιλίες του με τους μάγους (ιερείς μύστες) της Βαβυλώνας. Αντιθέτως, αν ήταν φανταστικά, δεν θα δίσταζε να γράψει ότι θα του κατέβαινε στην κεφαλή. «Ο Δάμις αγνοεί αυτές τις συνομιλίες με τους μάγους γιατί δεν του επέτρεπε να τον συνοδεύει όταν πήγαινε σ' αυτούς» («Τα ες τον Τυανέα, Α'», XXVI).

Όμως, ακόμα και με την εκδοχή ότι **υπήρξε πραγματικά** ο ήρωάς του συγγραφέα, άποψη **που δέχονται διάφοροι ιστορικοί**, οι περισσότεροι συμφωνούν ότι ο Φιλόστρατος έγραψε μια «μυθιστορηματική βιογραφία», με στοιχεία παραμυθιού και μυθιστορίας, παρουσιάζοντας θεωρίες σχετικά με την τέχνη τάχα του Απολλωνίου, αλλά στην ουσία δικές του, όπως ακριβώς εκθέτει

και τις δικές του ιστορικές, γεωγραφικές και φιλολογικές γνώσεις, σαν γνώσεις του ήρωά του.

Εδώ τώρα, διάφοροι ιστορικοί (που από τα συμφραζόμενα είναι οι λιγότεροι), δέχονται την ιστορικότητα του Απολλωνίου. Πριν γράφτηκε ότι έγκυροι ερευνητές λένε ότι ο Απολλώνιος είναι κατασκεύασμα του Φιλοστράτου! Πόσο έγκυροι μπορεί να είναι όμως όταν ανατρέπει ο ένας τον άλλο; Τα ίδια στοιχεία δεν υποτίθεται ότι μελέτησαν; Γιατί καταλήγουν σε δύο εκ διαμέτρου αντίθετα συμπεράσματα; Διότι, κρίνουν το ζήτημα έχοντας προκαταλήψεις.

Τα περί του Ιησού δεν κρίνονται απορριπτέα- τουλάχιστον για μένα, εξαιτίας του ότι εγώ προσωπικά δεν μπορώ ή δεν θέλω να τα αποδεχτώ εξαιτίας προκαταλήψεων. Κρίνονται ως τέτοια εξαιτίας του τρόπου δημιουργίας δια πλαστογραφιών, αντιφάσεων, και δολοπλοκιών. Και τελικά, στις ιδιοποιήσεις που συντέλεσαν στην δημιουργία της χριστιανικής θρησκείας, και της επιβολής της «δια πυρός και σιδήρου». Ο Τυανέας όμως δεν επιβλήθηκε πουθενά, ούτε φτιάχτηκε μια νέα θρησκεία στο όνομά του, ενώ θα μπορούσε εύκολα να γίνει, εφόσον η εποχή εκείνη ήταν εποχή θρησκευτικό- φιλοσοφικού συγκρητισμού.

Είναι ο βίος του Απολλωνίου αντιγραφή από χριστιανικό υλικό;

*Επίσης οι έγκυροι ερευνητές εκφράζουν τη βεβαιότητα ότι ο Φιλόστρατος για τη συγγραφή του βίου του εκ Τυάνων σοφού, στηρίχτηκε σε πολλές αβέβαιες λαϊκές παραδόσεις αλλά και στα απόκρυφα Ευαγγέλια που άρχισαν να γράφονται τον 2ο μ.Χ. αι., και ακόμη, και στα κανονικά Ευαγγέλια, τα οποία φαίνεται ότι είχε υπ' όψη του ο συγγραφέας, αφού περιγράφει τον Απολλώνιο σε μερικές περιπτώσεις να διενεργεί θαύματα που μοιάζουν κατά πολύ τα θαύματα του Χριστού, κάτι που δεν μπορεί να είναι τελείως συμπτωματικό. Περισσότερα επ' αυτού θα ειπωθούν παρακάτω. Εδώ αρκούμαι να σημειώσω ότι ακόμα και η αρχική πηγή του Φιλόστρατου, το σημειωματάριο του Δάμιδος που χάρισε τάχα στον πρώτο, η Ιουλία Δόμνα, αναγνωρίζεται ως «λογοτεχνικό μυθιστόρημα» (Maria Dzielska, σελ. 193). Αναγνωρίζεται ακόμη ότι **ο Φιλόστρατος, δεν είχε καμιά αξιόπιστη πηγή γραμμένη από κάποιον που διατηρούσε στενές σχέσεις με τον Απολλώνιο.** Μόνο μια τέτοια πηγή θα μπορούσε να προσδώσει αυθεντικότητα στη βιογραφία που έγραψε.*

Προφανώς, δεν έχουν προσέξει τον Ευσέβιο Καισαρείας, ο οποίος ισχυρίζεται στο «Κατά Ιεροκλέους» ότι κανένας πριν από τον Ιεροκλή δεν είχε αποπειραθεί να προβάλλει τον Απολλώνιο ως αντίπαλο του Ιησού. Άρα, δεν κανείς δεν είχε μπει καν στον κόπο να «αντιγράψει» δήθεν χριστιανικές πηγές, για την δημιουργία του Τυανέα. Συνεπώς, ούτε ο Φιλόστρατος. Βέβαια, θα είχε πολύ μεγάλο ενδιαφέρον αν παραθέτονταν από τα απόκρυφα ευαγγέλια κομμάτια που θα αποδείκνυαν αντιγραφή, γιατί από τα λεγόμενα κανονικά, δεν φαίνεται να προκύπτει κάτι τέτοιο. Μέχρι να γίνει όμως αυτό (αν γίνει), κανείς δεν έχει το δικαίωμα να παραπληροφορεί με αυτόν τον τρόπο. Όσον αφορά τον Δάμι και το αν υπήρξε ή όχι, παραθέτω από το βιβλίο του ερευνητή και συγγραφέα Ντάνιελ Τρέντγουελ «Απολλώνιος Τυανεύς», που γράφει: «*Η αφήγηση του Δάμι είναι τόσο λεπτομερειακή και ακριβής στην περιγραφή και φέρει τέτοιες αποδείξεις ειλικρινείας και αληθείας, ώστε είμαστε πεπεισμένοι ότι **δεν θα μπορούσε να έχει γραφτεί από κανέναν άλλον εκτός από έναν αυτόπτη μάρτυρα.** Πολλοί από τους τόπους και τα γεγονότα που περιγράφονται από τον Δάμι δεν ήταν γνωστά στην Ελλάδα πριν από την επίσκεψη του Απολλωνίου και την αλήθεια επιβεβαίωσε η σύγχρονη έρευνα*».

Συνεχίζει στο άρθρο του ο κος Τσινικόπουλος:

*Έτσι, μαζί με την Ιουλία Δόμνα όπως φαίνεται, **δημιούργησε τον Σύριο Δάμι από τη Νινευή... στον οποίο απέδωσε τη συγγραφή της ιστορίας του Τυανέα, την οποία είχε γράψει ο ίδιος** (όπ. π. σελ. 194). Δεν μπορεί ν' αποκλεισθεί και **η υπόθεση** ότι ο ίδιος ο Φιλόστρατος επινόησε το όνομα του συγγραφέα της φανταστικής πηγής του, δηλαδή του Δάμιδος.*

Από πού τεκμαίρεται ότι η Ιουλία Δόμνα δημιούργησε τον Δάμι; Από πουθενά. Δεν υπάρχει κανένα πρωτογενές στοιχείο που να το αποδεικνύει. Κανένας χριστιανός εκκλησιαστικός συγγραφέας δεν είπε ποτέ τέτοιο πράγμα. Ούτε ο κος Τσινικόπουλος καταθέτει αντίστοιχη μαρτυρία, πέρα από απόψεις κάποιων ερευνητών που θα δούμε παρακάτω. Ωστόσο, υπάρχουν και οι αντίθετες που αποσιωπούνται. Το ίδιο ισχύει και για τον ισχυρισμό ότι δήθεν ο Φιλόστρατος απέδωσε τη συγγραφή της ιστορίας στον ανύπαρκτο Δάμι, ενώ την είχε γράψει ο ίδιος. Ο αρθρογράφος στηρίζεται μόνο σε υποθέσεις και σε αναπόδεικτους ισχυρισμούς. Όχι σε επιχειρήματα. Για αυτό και από την μια υποστηρίζεται η δήθεν αντιγραφή από τους χριστιανούς, από την άλλη ότι είναι αυθαιρεσίες του Φιλοστράτου, ο οποίος είναι πολύ έγκυρος ως συγγραφέας.

Οι ερευνητές και ο δήθεν μυθιστορηματικός βίος του Απολλωνίου

Οι σοβαροί και έγκυροι ερευνητές, είναι σαφείς και κατηγορηματικοί επ' αυτού:

«... η ζωή και προσωπικότητα του (Απολλώνιου) περιγράφονται μυθιστορηματικά από τον Φιλόστρατο (αρχές του 3ου μ.Χ. αιώνα) (Α.Δ. Σκιαδάς, λήμμα, στην Πάπυρος, Λαρούς Μπριτάνικα).

«Η Ιουλία Δόμνα ανέθεσε στο Φιλόστρατο να γράψει Τα εις τον Τυανέα Απολλώνιον, μια βιογραφία του σε 8 βιβλία, με πάρα πολλά μυθιστορηματικά και φανταστικά στοιχεία (Ε.Ν. Ρούσσοσ, Απολλώνιος ο Τυανεύς, στην Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια).

Καταλήξαμεν...ότι υπάρχουν δύο μορφαί του Απολλωνίου• η μία ιστορική και η ετέρα μυθιστορηματική (Αντ. Παπαδόπουλος, σελ. 124).

Ο καθηγητής Βυζαντινολογίας Β.Ν. Τατάκης παρατηρεί: «Είναι φανερό ότι το έργο του Φιλόστρατου είναι μυθοποιημένη βιογραφία του Απολλώνιου... Η φαντασία κεντά τα στολίδια της πάνω σε καμβά ιστορικό. Δύσκολο βέβαια, είναι το ξεχώρισμα» (σελ. 39).

Ο διάσημος Ελληνιστής sir Richard Livingstone, στο έργο του Η αποστολή της Ελλάδας (Θύραθεν, 2001, σελ. 262, 263) σημειώνει: «...Ο Φιλόστρατος αντιμετώπισε τον Απολλώνιο ως ήρωα περιπετειώδους μυθιστορήματος... Σήμερα μπορούμε να δούμε τη βιογραφία του ως ψυχαγωγικό μυθιστόρημα, ενός χαρισματικού στο είδος του συγγραφέα... δεν πρέπει να τον θεωρήσουμε υπεύθυνο για τα μυθεύματα, που η ευλάβεια και η ψευδολογία και η λογοτεχνία επισώρευσαν γύρω απ' το όνομά του».

Και ο Renan έγραψε: «Κανείς δεν μπορεί να έχει εμπιστοσύνη στον βίο του Απολλώνιου του Τυανέως αφού η ιστορία αυτή γράφτηκε πολύ αργότερα μετά τον ήρωα και υπό συνθήκες καθαρού ρομάντζου» (Η ζωή του Ιησού, σελ. 52).

Παρατηρούμε ότι στις παραπάνω παραθέσεις υπάρχουν προσωπικές εκτιμήσεις, που στηρίζονται σε προκαταλήψεις. Ότι δεν χωράει στο μυαλό μου, το βαφτίζω «μυθιστόρημα». Υπάρχουν όμως και ανακρίβειες. Για παράδειγμα, η Ιουλία Δόμνα δεν ενέθεσε στον Φιλόστρατο να γράψει τον βίο του Απολλωνίου, αλλά να τον μεταγράψει («**μεταγράψαι** τε προσέταξε τας διατριβάς ταύτας και της απαγγελίας αυτών επιμεληθήναι, τω γαρ Νινίω σαφώς μεν, ου μην δεξίως γε

απηγγέλλετο»). Αυτό σημαίνει ότι ο Φιλόστρατος είχε μπροστά του τα κείμενα του Δάμιδος, τα οποία αντέγραψε και τους έδωσε δεξιότητα γραφής. Επίσης, από τον ίδιο τον Ευσέβιο, γνωρίζουμε ότι πριν από αυτόν δεν είχε επιχειρηθεί καμία σύγκριση μεταξύ Απολλωνίου και Ιησού, πράγμα που σημαίνει ότι ο Φιλόστρατος δεν είχε κάτι τέτοιο κατά νου. «μόνα δὲ εἰκότως νυνὶ τὰ περὶ τὸν Ἀπολλώνιον ἐποψόμεθα, ἐπεὶ καὶ μόνω παρὰ τοὺς πώποτε καθ' ἡμῶν γεγραφότας ἐξαίρετος νῦν τούτῳ γέγονεν ἢ τοῦδε πρὸς τὸν ἡμέτερον σωτῆρα παράθεσίς τε καὶ σύγκρισις» (Ευσέβιος, «Προς τα υπό του Φιλοστράτου εις Απολλώνιον τον Τυανέα δια την Ιεροκλεί παραληφθείσα αυτού τε και του Χριστού σύγκρισιν»). Η μαρτυρία του Ευσεβίου είναι σημαντική και δεν θα έπρεπε να παραβλέπεται, διότι θα είχε κάθε λόγο να κατηγορήσει τον Ιεροκλή ή τον Φιλόστρατο, κατασκευάζοντας την κατηγορία ότι δήθεν τα έργα τους είναι προϊόντα μυθοπλασίας και αντιγραφής του Ιησού. Δεν χρειάστηκε να το κάνει, διότι απλά δεν έγινε ποτέ από πλευράς εθνικών μια τέτοια σύγκριση, πριν τον Ιεροκλή τον Σωσιανό (σύγχρονο του Ευσεβίου).

Ας δούμε τώρα τι αναφέρεται σχετικά με τον Δάμι:

«Δάμις ανήρ ουκ άσοφος, την αρχαίαν οικών Νίνον. Ούτος τω Απολλωνίω προσφιλοσοφήσας αποδημίας τε αυτού αναγέγραφεν, ων κοινωνήσαι και αυτός φησί, και γνώμας και λόγους και οπόσα ες πρόγνωσιν είπεν. Ο γαρ Απολλώνιος από Αντιοχείας ήκεν εις Νίνον, προσεφοίτησε δε αυτώ Δάμις ο Νίνιος, και συνήν αυτώ, ό τι μάθοι μνημονεύων. Φωνήν δε τω Ασσυρίω ξυμμέτρως πράττουσα· το γαρ λογοειδές ουκ είχεν άτε παιδευθείς εν βαρβάροις, διατριβήν δε αναγράψαι και ξυνουσίαν, και ό τι ήκουσεν ή είδεν ανατυπώσαι, και υπομνήματα τοιάδε ξυνθείναι σφόδρα ικανός ην» (Λεξικό «Σούδα», I. Bekeri 1854, σ. 265).

Βλέπουμε ότι το λεξικό δέχεται τόσο την ιστορική ύπαρξη του Δάμιδος όσο και το ότι κατέγραψε απομνημονεύματα (υπομνήματα). Δέχεται δηλαδή, όσα αναφέρει ο Φιλόστρατος στον πρόλογό του.

«Δάμις, μαθητής Απολλωνίου του Τυανέως, το γένος Βαβυλώνιος, όστις συνέγραψε τον βίον και τας τερατώδεις πράξεις του διδασκάλου του Απολλωνίου» (Λεξικό «Αρχαίων μυθολογικών, Ιστορικών, και Γεωγραφικών ονομάτων» Ν. Λορέντη, 1837, σ. 117).

Στο ίδιο λεξικό αναφέρεται: *«[...] τας παραδόξους και τερατώδεις (δηλ. ασυνήθιστες και μεγαλειώδεις) διδασκαλίας του, εις των οποίων Δάμις*

καλούμενος, έγραψε και τον βίον του φιλοσόφου τούτου» (ο. π. σ. 58).

Κανένας από όσους έγραψε κατά του Απολλωνίου, είτε χριστιανός είτε εθνικός, είτε σύγχρονος του Απολλωνίου είτε όχι, ποτέ δεν αμφισβήτησε την ύπαρξη του Δάμιδος.

Στην συνέχεια, ο αρθρογράφος αφού θεωρεί ότι αποδυνάμωσε τις πηγές για τον Απολλώνιο, προχωρεί σε σύγκρισή του με τον Ιησού. Αυτά όμως θα τα δούμε στο δεύτερο μέρος. Σας ευχαριστώ για τον χρόνο σας.

Διομήδης